

“Els catalans hem d'anar sols pel món”

Eusebi Ayensa és director del Camp d'Aprenentatge d'Empúries des del 2014. MANEL LLADÓ.

Amb un nom grec com el seu, Eusebi Ayensa (Figueres, 1967) estava destinat a estimar la cultura clàssica. Hel·lenista i traductor, ha estat professor d'institut durant molts anys, abans de viure la seva pitjor experiència professional com a director de l'Institut Cervantes d'Atenes, d'on va sortir acusat de falsedat documental i prevaricació en una causa que el Tribunal Suprem va arxivar el 2015. Tot i que encara va passar pel Cervantes de Frankfurt, va tornar a Catalunya per dirigir el Camp d'Aprenentatge d'Empúries, i

per seguir estudiant i traduint poetes grecs, en especial Kavafis, de qui acaba de publicar Reflexions i poemes d'un jove artista (Cal·lígraf).

Continua mantenint el contacte amb Grècia? Una part de les meves vacances sempre és per anar a l'Arxiu Kavafis. Quan dius que vas a Grècia, la gent s'imagina una illa, platges, gaubança. Però no, me n'hi vaig a treballar, amb aquella calor que hi fa a l'estiu. Kavafis està un esglaó més amunt que qualsevol altre poeta grec. En les seves preferències o en la valoració acadèmica? El poeta nacional és Dionísios Solomós, un romàntic semblant al nostre Verdaguer, però tothom considera Kavafis el més gran. I és curiós, perquè no era de Grècia, sinó d'Alexandria. De fet no va ser conegut en vida, i tampoc va fer cap difusió de la seva obra, excepte per uns fulls voltants que repartia als amics. Era un tipus molt especial. Durant un temps em va agradar molt Seferis, però ara penso que Kavafis és superior, sobretot perquè cada vegada que el llegeixes t'aporta alguna cosa nova, i això no m'ha passat amb gaires autors. Què hi ha aplegat, en aquest nou llibre? Són proses i cartes que van aparèixer al seu arxiu. També hi havia uns poemes inèdits, amb una nota que deia “Not for publication”. Eudald Solà, un cop que va parlar amb Espriu, li va comentar aquesta troballa, i que la gent d'Atenes no sabien què fer-ne, i Espriu ho va tenir clar: si va deixar aquesta nota és que volia que li publicuessin els poemes, perquè si no els hauria llençat. El més important del llibre, però, són les 36 notes de poètica i moral, en les quals fixa una poètica de joventut que determinarà el seu món de maduresa. Els grans poemes encara no els havia escrit, i aquí ja hi és tot. Per exemple, hi ha una nota que parla de l'atracció pels nois joves, de l'amor sensual, un tema tan kavafià, i una altra que exposa el suplici que li suposa treballar de funcionari. És molt kafkià, això. Com Kafka i Pessoa, maleeix la seva dissort com a funcionari. Kavafis era d'una família benestant que es va arruïnar, i li va tocar treballar a la secció de reg de les Obres Públiques, però avorria aquella feina. Molts dels seus poemes apareixen escrits darrere dels rebuts de l'aigua. De què parla, en aquestes notes? N'hi ha una de molt interessant en què s'oposa a la pena de mort, quan a principis de segle ningú la qüestionava. En una altra, posa en dubte la teoria nietzschiana del superhome, del predomini del fort damunt el dèbil. “Quina cosa més sinistra són les noves idees filosòfiques sobre la crueltat”, escriu. És un llibre que permet entrar en l'arqueologia literària de Kavafis, en l'origen de tot, del seu pensament i la seva poesia. Tots els amors de Kavafis són elegíacs, fins i tot els que han estat feliços. És perquè viuen en el record? Sí, sí, perquè ha mort l'amant o perquè l'ha abandonat. N'he parlat amb molta gent, d'això. Kavafis se l'havia fet seu el lobby gai, amb tot el seu dret. Però si el títol d'un poema no digués ‘Dos nois de 23 anys’, el llegiries com la relació amorosa entre dues persones. Per tant, els homosexuals reivindicuem també Kavafis! El fil conductor dels poemes no és l'homosexualitat, sinó l'amor, les emocions, i per això són grans poemes. Qui no ha tingut un amor que ha anat malament? Encara que situï l'acció a l'Alexandria del segle III abans de Crist, ens reconeixem en l'escena. Va haver de barallar-se molt amb la seva obra fins que no va trobar la seva veu, aquest passat bizantí i hel·lenístic, i l'erotisme tan inimitable de la seva poètica, per més que molts l'hagin volgut copiar. El seu món és únic. Perquè l'estrena ell. Exacte. La imatge que tenim de Grècia és la de les postals, amb les cúpules blaves, el mar, Santorini, Súnion, el Partenó... La seva

Grècia no és aquesta, sinó la d'Alexandre. Ell és un fill de la diàspora. Una de les coses que més m'agraden és la seva visió de l'hel·lenisme com un magma integrador de cultures. Kavafis aposta sempre, no per la puresa de sang, sinó pel mestissatge, i això avui és molt valuós. Com a súbdit anglès, encara que acabés renunciant a la nacionalitat britànica per l'opressió contra Egipte i Xipre, es reconeix en aquesta Grècia de la diàspora, que no té res a veure amb el nacionalisme d'Atenes, que volia reconquerir Constantinoble. La Grècia del seu temps ja era bastant mestissa, de fet. Kavafis ens diu que la consciència de ser grec permet superar tota mena de diferències racials, socials i econòmiques. Per això és un poeta tant del segle XXI. En un poema parla de dos amants a l'Alexandria del segle IV dels quals l'un és pagà i l'altre, cristià, i s'estimen. La sensualitat de la seva obra és molt pròpia de la literatura grega clàssica, potser pel substrat mediterrani. Sí, aquesta sensualitat és molt grega. I pensa que ell era homosexual, en una societat tan homòfoba com la del món àrab. Però sense la qualitat literària no hauria pas perdurat, per molt mèrit moral que tingués. Al poema El seu origen, hi ha dos nois que fan l'amor en un soterrani damunt un matalàs esquinçat. Amb aquest material, podia sortir un text d'una vulgaritat insuportable, i de fet els nois se separen de pressa per tornar a casa d'amagat i amb inquietud, però Kavafis conclou: "Demà, demà passat o al cap dels anys s'escriuran els versos poderosos que aquí han tingut el seu origen." D'una escena sòrdida, en treu un gran poema. És un poeta molt apreciat a Catalunya. A Catalunya ha entrat per la porta gran: ha estat traduït per Carles Riba, Joan Ferraté, Eudald Solà, jo mateix, i l'han musicat Lluís Llach i Josep Tero. En castellà, en canvi, no ha estat musicat, ni a Espanya ni a Sud-amèrica, que jo sàpiga. Grècia ha estat oblidada durant segles; la vam redescobrir amb el rescat de la UE, i ha tornat a l'oblit. Som uns desagraïts, els europeus? Jo crec que la culpa és una mica compartida. Grècia va gestionar molt malament l'economia, però Europa li donava crèdits tot i saber que allò era un desgavell absolut. És molt hipòcrita dir que els grecs són uns ganduls i uns malgastadors, com feien els alemanys quan vaig estar a Frankfurt, però ho eren amb uns diners que els donaven ells i que sabien que es malgastaven. Jo vaig estar-hi els cinc anys de la crisi forta, de les manifestacions i les càrregues policials; vaig arribar a una Grècia on es lligaven els gossos amb llonganisses i vaig acabar marxant d'una Grècia depauperada. Un dels últims dies de ser-hi, a l'entrada de l'Institut Goethe, hi vaig trobar una mena de caseta feta amb cartrons on vivia una família sencera amb dos fills. El pare em va explicar que era professor d'institut, i que havien perdut la feina i la casa. Eren com la meua dona i jo: també som professors i tenim dos fills. Podíem ser nosaltres. Era el símptoma de com es van carregar la classe mitjana. Aquí també ha passat, això. Allà és molt més dur. Vaig pensar que sort que me n'anava, però la veritat és que em vaig enyorar molt de Grècia, a Frankfurt. Els grecs sabien viure bastant millor. Però va ser dur veure com el país s'esfondrava. Un dia que passava per la plaça Syntagma, s'hi acabava de suïcidar un home d'un tret. Allò era un frenopàtic. Van passar d'una riquesa falsa a la dura realitat, i la UE va ser implacable. Aquí als funcionaris ens van retallar un 5% del sou, però allà era el 50%. Ara viuen resignats, però és veritat que han tornat a desaparèixer dels mitjans, i potser passaran dos mil anys més oblidats. Com veu la poca consideració de les llengües clàssiques a l'ensenyament? A la meua gran boda grega, una pel·lícula amb tots els tòpics sobre els grecs, hi ha una escena molt divertida en què el pare de la núvia, convençut que tot ve de Grècia, sosté que fins i tot la paraula quimono en té l'etimologia. Sense arribar a aquest histrionisme, crec que som fills de Roma, Grècia i Jerusalem, ens agradi o no. Per Empúries va entrar no només la llengua, sinó també la dansa, l'oratòria, el teatre. Siguem-ne conscients. Ja em sembla bé que diguin que hem de ser la Dinamarca del sud, però som un país mediterrani, i perdre els estudis de grec i llatí em sembla un empobriment. A tot l'Estat hi va haver una campanya, arran de 'la llei Celaa', per demanar, i mira si era poc, que hi hagués una assignatura de cultura clàssica, en un sol curs d'ESO, i ni tan sols això vam aconseguir. Tota la dreta va votar-hi a favor, fins i tot Vox, però l'esquerra no va voler. Em sap molt de greu que l'educació es converteixi en una arma política, quan hauria de ser del tot transversal. A Grècia va viure també l'auge de l'extrema dreta? Entre Grècia i Espanya hi ha una diferència fonamental. Tots els d'Alba Daurada, que era nazisme pur, han acabat a la presó. Aquí són al Parlament. Grècia ha après de la seva història; Espanya, no. Pels grecs, la Dictadura dels Coronels, del 1967 al 1974, va ser una vacuna efectiva contra el feixisme, i amb Alba Daurada no hi pactava ningú, ni la dreta. Ja ha curat les ferides per la disputa amb l'Institut Cervantes? Queda una mena de dol. Vaig pecar d'il·lús, vist amb perspectiva, perquè m'havia cregut allò de l'Espanya plural que pregonava Zapatero. Al cap d'una setmana de ser-hi, em vaig adonar que amb el cos diplomàtic espanyol no s'hi pot fer res. El meu ambaixador em va convidar

a anar a veure toros a casa seva, perquè es veu que tocava cada diumenge a la tarda i a sobre tenia un capot signat per en Curro Romero. Allò era un fandango continu, un celtibèria show. Jo, que havia estat objector de consciència i tenia una gran prevenció davant dels militars i cert respecte pels diplomàtics, en vaig tornar amb bastant bon concepte dels militars i una pèssima impressió dels diplomàtics, que són una casta prepotent, classista i intolerant. Que es parlés en català els exasperava. Em retreien que feia massa actes de tema català, encara que només en vaig fer tres en dos anys i mig, però si hi ha un territori a Espanya que està vinculat amb Grècia aquest és Catalunya. De la mateixa manera que el Cervantes del Marroc fa molts actes sobre al-Andalus. En fi, era aquella cosa tremenda del PP de la majoria absoluta. Quina lliçó n'ha tret? Que no és possible utilitzar les institucions espanyoles per difondre la cultura catalana. Espanya no està preparada per transmetre a l'estranger una visió global i integradora de les seves cultures, i menys encara el cos diplomàtic, que és el més retrògrad. El ministeri més anticatalà no és el de Defensa, sinó el d'Exteriors, per això hi ha en Josep Borrell. I el pitjor és que no n'aprenem, perquè l'any passat l'Institut Ramon Llull va signar un acord de col·laboració amb el Cervantes per anar junts a difondre les cultures peninsulars. Que enganyin el contribuent d'aquesta manera em dol molt. La meua lliçó és que amb Espanya no hi ha res a fer. Els catalans hem d'anar sols pel món, si volem tenir un reconeixement autònom. Encara que fem menys coses, fem-les sols; ja som prou grans.

Publicat a:

-El Punt Avui. Girona 09-03-2021, Pàgina 18

-El Punt Avui. Nacional 09-03-2021, Pàgina 16

Font del document:

<http://www.elpuntavui.cat/cultura/article/19-cultura/1935444-els-catalans-hem-d-anar-sols-pel-mon.html>